

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/22771,Zaklady-Zmechanizowanego-Sprzetu-Domowego-Polar-we-Wroclawiu.html>
2022-08-14, 03:26

Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Domowego Polar we Wrocławiu

Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Domowego Polar we Wrocławiu, 1 IV 1952 decyzją Ministerstwa Przemysłu Maszynowego utworzono Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład Wydzielony Wrocław Psie Pole, a nast. 20 XI Zakłady Metalowe Zakrzów we Wrocławiu (1952–1966)/Zakłady Metalowe Polar (1966–1974)/Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Domowego Predom-Polar (1974–1982 należały wtedy do Zjednoczenia Przemysłu Zmechanizowanego Sprzętu Domowego Predom)/ZZSD Polar (1982–1995). 1968–1991 przedsiębiorstwo miało oddział zamiejscowy w Żaganiu i 1969–1990 w Miłkowie k. Jeleniej Góry.

Do 1957 we Wrocławiu produkowano m.in. łazienkowe piecyki gazowe, kołdry, łańcuchy dla wytwórców sprzętu rolniczego, 1956–1963 motorowery. Od 1957 rozwijano produkcję sprzętu chłodniczego, od 1971 także pralek. 1966–1989 dyr. nacz. był Karol Popiel. W l. 80. przedsiębiorstwo zatrudniało ok. 6–7 tys. pracowników: w 1980 – 5942 (5187 we Wrocławiu i 755 w Żaganiu), w 1981 – 6032 (5283 we Wrocławiu i 749 w Żaganiu), w 1989 – 7080 (4980 we Wrocławiu, 1270 w Miłkowie i 830 w Żaganiu).

21 XII 1970 pracę przerwało 120 robotników spawalni (jeden z 4 zakładów wrocławskich). Robotnicy żądali uregulowania norm pracy oraz domagali się spotkania z przedstawicielami KW PZPR i dyrekcją zakładu. 25 VI 1976 zaprotestowano przeciwko podwyżkom cen żywności, złym warunkom bhp, niereagowaniu na skargi załogi, słabemu dozorowi średniemu; strajk przerwano po spełnieniu części żądań. Zwolniono z pracy 11 osób: Adama Czeladkę, Zbigniewa Kowalskiego, Edwarda Kulika, Henryka Mochockiego,

Władysława Paczkę, Telesfora Rajcę, Stanisława Rusieckiego, Kazimierę Sobczyk, Franciszka Stępnia, Henryka Szymańskiego i Witolda Ulmana.

27 VIII – 1 IX 1980 w przedsiębiorstwie doszło do strajku zainicjowanego na Wydz. Głównego Energetyka m.in. przez Grzegorza Sochę i Stefana Zahla. 27 VIII uchwalono 22 postulaty o charakterze politycznym i socjalnym, które przekazano dyrekcji i MKS we Wrocławiu (łącznik G. Socha). 29 VIII zawiązał się Zakładowy KS, w składzie m.in.: przew. Zbigniew Piasecki, wiceprzew. G. Socha, S. Zahl, Zbigniew Bruski, Jan Domiszewski, Zdzisława Grzejdzia, Szczepan Kawa, Bogdan Maciołek, Zdzisław Mitoraj, Czesław Lewandowski, Zbigniew Wiewiór i Krzysztof Zadrozny.

1 IX z inicjatywy J. Domiszewskiego członkowie ZKS podpisali porozumienie z dyr. nacz.; dyrekcja zakładu uznała istnienie ZKS NSZZ i zobowiązywała się do stworzenia warunków do jego działalności; ponadto zgodzono się uzgadniać z ZKS wszystkie decyzje ekonomiczne, socjalne i personalne. Po godz. 4.00 rano strajk się zakończył.

We IX ZKS przekształcił się w Zakładowy Komitet Założycielski, w składzie m.in.: przew. Z. Piasecki, wiceprzew. G. Socha, S. Kawa i sekretarz Z. Grzejdzia. 3 X zakład wziął udział w ogólnopolskim strajku o rejestrację „S”. 22 X z inicjatywy „S” wybrano Radę Pracowniczą w składzie: przew. G. Socha, Z. Piasecki, S. Kawa, Z. Grzejdzia, C. Lewandowski, Zygmunt Tadeusz Mirecki; funkcję wiceprzew. objął Tadeusz Grabarz, przew. Związku Zawodowego Metalowców. Jej celem było niedopuszczenie do odtworzenia Konferencji Samorządu Robotniczego i opiniowanie planów produkcyjnych przedsiębiorstwa. 10 X 1980 „S” miała ok. 5 tys. członków, a 10 II 1981 – 5456.

XII 1980 – I 1981 przeprowadzono wybory zarządów 53 Kół i 6 KZ oraz delegatów na Walne Zebranie Zakładowych Delegatów Polaru. W I 1981 podczas konfliktu o wolne soboty pracownicy Polaru nie przystąpili do pracy 10 i 24 I, lecz w nast. mies. je odpracowali. 26 I 1981 odbyło się przedwyborcze I WZZD Polaru, na którym przyjęto m.in. zasady wyboru władz przedsiębiorstwa, ordynację wyborczą i

strukturę zakładowego ogniwa. 14 II odbyła się konferencja wyborcza II WZZD, przew. został G. Socha, wybrano członków Komisji Przedsiębiorstwa i prezydium w składzie: Z.T. Mirecki (wiceprzew.), Marek Falenta, Krystyna Bialik, Stanisław Laskowicz, Piotr Rakowski, Henryk Klimczyk, Janusz Kluba, Elżbieta Majchrzak, Stanisław Maziarz (przedstawiciel oddziału w Żaganiu), Władysław Mościan, Waław Starakiewicz, Stanisław Woch, Mieczysław Wojciuch i K. Zadrożny oraz Komisję Rewizyjną w składzie: Z. Bruski (przew.), Krystyna Czerwińska, Zbigniew Grocholski, Leszek Kilian, Tadeusz Sodomirski, Ryszard Wróbel i Wanda Zajkowska. Rzecznikiem prasowym została Zofia Baryń-Plichta, redaktor oficjalnej gazety zakładowej „Polar”, która do IV pełniła swoją funkcję. W III 1981 w czasie kryzysu bydgoskiego powołano ZKS i załoga wzięła udział w akcjach protestacyjnych.

21 V odbyło się Nadzwyczajne WZZD Pracowników Polar, na którym krytycznie oceniono dotychczasową działalność prezydium KP, odwołano G. Sochę z funkcji przew., wybrano też 5 z 6 delegatów na I WZD Regionu Dolny Śląsk (m.in. K. Zadrożnego, B. Litwiniuk, Marka Zimnaka). 15 VI odbyło się III WZZD, wybrano m.in. nowego przew. Mieczysława Szczepanika, społ. inspektora pracy (Władysław Kaczkowski), ustalono liczbę członków prezydium i KP oraz zatwierdzono skład KP, nast. 22 VI wybrano nowe prezydium: przew. M. Szczepanik, K. Bialik, Kazimierz Dudlej, Jerzy Gołębiowski, W. Kaczkowski, B. Litwiniuk, Andrzej Majchrzak, E. Majchrzak, Ryszard Małolepszy, Udo Mitscho, P. Rakowski, W. Starakiewicz i Mieczysław Zapolny. 29-30 VI na I WZD Regionu Dolny Śląsk delegatami byli Z. Bruski, J. Domiszewski, H. Klimczyk, W. Starakiewicz, M. Szczepanik i K. Zadrożny; M. Zimnak został delegatem na I KZD, a B. Litwiniuk członkiem Regionalnej Komisji Rewizyjnej.

22 IX odbył się wiec w Polarze (do 4 tys. osób, przybyli też pracownicy Fabryki Stolarzki Budowlanej Stolbud) z udziałem Karola Modzelewskiego, Zygmunta Staszewskiego i M. Zimnaka, którzy zreferowali obrady I tury I KZD, a uczestnicy wiecu przyjęli rezolucję wyrażającą poparcie dla przyjętych na zjeździe uchwał (m.in. ws. samorządu pracowniczego oraz konieczności przeprowadzenia w kraju reform

gospodarczych).

18-19 XI odbyło się IV WZZD, M. Szczepnikowi udzielono wotum zaufania; zgodnie z jego sugestiami doszło do zmian w składzie prezydium KP: wiceprzew. K. Zadrożny, M. Zapolny, Cz. Lewandowski, P. Rakowski, K. Bialik, E. Majchrzak, Jerzy Gołębiowski, W. Kaczkowski, H. Klimczyk, Henryk Dydo, K. Dudlej, B. Litwiniuk. Podjęto decyzję o wydawaniu biuletynu „S”, w XII wydano dwa n-ry „Biuletynu Związkowego «Solidarność» Polar” (format A4, o obj. 2 s., druk na offsecie, redaktor nacz. był K. Zadrożny, współpraca M. Zimnak), a także o przeprowadzeniu wyborów do samorządu pracowniczego (odpowiedzialna B. Litwiniuk).

13 XII 1981 internowano G. Sochę. 14 XII załoga rozpoczęła strajk, 15-16 XII przybrał on charakter strajku okupacyjnego, w którym wzięło udział ok. 1,5-2,5 tys. osób. Utworzono 3 KS - jawny KS (przew. H. Dydo, Bogdan Krzyżosiak, Krzysztof Kuna i B. Litwiniuk) oraz na wypadek aresztowania jego członków 2 tajne KS (m.in. K. Zadrożny i Przemysław Bogusławski, w składzie drugiego m.in. Irena Ścisel). 16 XII po mszy (celebrans ks. Marian Staneta) w jednej z hal produkcyjnych nastąpiła pacyfikacja strajku, internowano m.in. B. Litwiniuk. 17 i 18 XII pracownicy nadal strajkowali, nastąpiła ponowna pacyfikacja, nast. przedsiębiorstwo rozwiązano. 21 XII 1981 - 8 I 1982 załogę zatrudniono na nowych warunkach; 54 osób nie przyjęto do pracy (m. in. B. Litwiniuk, H. Dydo, B. Krzyżosiaka i K. Kunę). W tym czasie do 6 I 1981 działalność podziemną (gł. kolportaż podziemnego pisma „Z Dnia na Dzień”) w zakładzie organizowali H. Dydo i B. Krzyżosiak, pozostający w kontakcie z RKS Dolny Śląsk, a po ich internowaniu działalność kontynuował Andrzej Puryj. XII 1981 - XI 1982 w ciągu kilku mies. (XII 1981, I/II, IV/V, VIII, X i XI 1982) internowano łącznie 51 pracowników zakładu (najdłużej B. Litwiniuk, G. Sochę, M. Falentę, B. Krzyżosiaka, H. Dydo i K. Kunę). 20 I 1982 SB aresztowała Andrzeja Puryja (jego współpracownika Jerzego Dąbrowskiego internowano), 16 III został skazany przez Sąd Śląskiego Okręgu Wojskowego we Wrocławiu na 5 mies. pozbawienia wolności. W IV 1982 SB rozbiła in. grupę kolporterską współpracującą z RKS, kierowaną przez S. Laskowicza i Z. Wiewióra (obu internowano).

XII 1981 – X 1988 działał Tajny KS (do VII 1982)/Tymczasowa KZ (m.in. przew. P. Bogusławski, K. Zadrożny, Czesław Wnuczek, w 1983 Józef Kubalka i S. Kawa) do 1987 współpracujący z RKS Dolny Śląsk (1982–1983 przedstawicielem w RKS był P. Bogusławski), a nast. z RKW Dolny Śląsk. W 1982 Tajny KS/Tymczasowy KZ w ramach struktury RKS wchodził we Wrocławiu w skład Zgrupowania Pax, tj. jednej z kilku grup wrocławskich zakładów, a w 2. poł. I. 80. tajnej MKK Psie Pole będącej częścią struktury kolportażowo-informacyjnej RKS.

V 1982 – X 1989 działacze podziemia wydawali zakładowe pismo „U Nas”. 1982–1989 pracownicy Polaru (także zwolnieni z zakładu) angażowali się też w działalność in. środowisk opozycji – SW (np. H. Dydo, K. Kuna, Albert Łyjak), KPN (Cz. Wnuczek), PPS (Andrzej Kowalski i K. Zadrożny), współpracowali z Arcybiskupim Komitetem Charytatywnym we Wrocławiu, Duszpasterstwem Akademickim Wawrzyny tamże i w różnych parafiach z Duszpasterstwami Ludzi Pracy (m.in. parafii św. Klemensa Dworzaka).

Od XII 1981 Tajny KS/Tymczasowa KZ zbierała składki, które przeznaczano na pomoc zwolnionym z pracy, internowanym i aresztowanym, opłacenie grzywien, druk podziemnych pism, ulotek i plakatów. W zakładzie zajmowano się również organizowaniem druku „Z Dnia na [Dzień...](#) i „Solidarności Walczącej” (m.in. G. Socha, P. Bogusławski, A. Kowalski) oraz kolportażem podziemnych wydawnictw.

I – III 1982 na apele RKS w zakładzie przeprowadzano krótkie 5–15 minutowe strajki, nast. IV – VII kontynuowane 13. dnia każdego mies. Po uchwaleniu przez Sejm PRL nowej ustawy o zw. zaw. i zdelegalizowaniu „S” w ramach protestu 13 X odbył się wiec załogi (na II zmianie), a 14 X manifestacja połączona z przemarszem po terenie zakładu (ok. 1,5 tys. osób, tj. ok. 60% załogi I. zmiany) i po 2 godz. powrócono do pracy; w konsekwencji 15 X zwolniono z pracy ok. 250 osób. W kolejnych latach opór społeczny w zakładzie był kontynuowany i skoordynowany z inicjatywami ogłaszanych przez TKK i RKS. 21–26 III 1983 Polar wziął udział w Tygodniu Protestu ogłoszonym przez RKS (żądano amnestii dla więźniów politycznych, przywrócenia do pracy zwolnionych

pracowników i niewprowadzania podwyżek cen), obniżając wydajność pracy, przeprowadzono akcje plakatowe i ulotkowe. 24 III pracownicy Zakładu Pralek, ok. 30% pracowników Zakładu Lodówek (PC), Wydz. Narzędziowni (TN) i działów pomocniczych przerwali pracę i wyszli przed biurowiec na 15 min. Wieczorem SB zatrzymała w mieszkaniach Krystynę Kaczmarczyk, J. Klubę, Henryka Olszoka i Waldemara Kaletę. W IV 1983 TKZ wezwała pracowników Polararu do wzięcia udziału w obchodach 1 V organizowanych przez RKS, w reakcji na ten apel 29 IV zatrzymano 30 pracowników. 31 VIII 1983 pracownicy I zmiany wzięli udział w bojkocie komunikacji miejskiej we Wrocławiu, zorganizowano marsz protestacyjny spod zakładu przez Psie Pole (ok. 1-1,5 tys. osób) do centrum miasta (ok. 8 km), po drodze dołączyli pracownicy z FSB Stolbud i kilkadziesiąt osób z WSK PZL Hydral. Po rozdzieleniu się na 2 kolumny, jedna została rozproszona przez ZOMO przy Moście Szczytnickim, druga przy skrzyżowaniu ul. Nowowiejskiej i Józefa Wieczorka (obecnie kard. Stefana Wyszyńskiego); tego dnia pobity został przez ZOMO pracownik Polararu Andrzej Leginowicz. V-VI 1984 Tymczasowa KZ apelowała również o bojkot wyborów do rad narodowych. W VI 1985 w Polarze 555 osób podpisało petycję przeciwko nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym. 1 VII 1985 na wezwanie TKK, RKS i Tymczasowej KZ załoga zaprotestowała (1-godz. strajk włoski i pozorowanie pracy) przeciwko wprowadzeniu kolejnej podwyżki cen. W X Tymczasowa KZ przeprowadziła kampanię na rzecz bojkotu wyborów do Sejmu PRL, we XI 1987 bojkotu referendum, w VI 1988 wyborów rad narodowych.

Działacze podziemnej „S” szukali nowych form aktywności w przedsiębiorstwie, aby mieć możliwość wpływu na poprawę jego zarządzania oraz obronę swoich praw. 1983-1984 na łamach „U Nas” redakcja kwestionowała odgórnie tworzony w przedsiębiorstwie samorząd pracowniczy pod auspicjami dyrekcji i PZPR. 6 XII 1984 w wyniku bojkotu pierwszych wyborów do Rady Pracowniczej Przedsiębiorstwa na 29 miejsc obsadzono tylko 7, 10 XII w II turze wyborów, członkowie podziemnej „S” i osoby przez nią popierane obsadzili większość wolnych miejsc, m.in.: Stanisław

Nowakowski (przew.), P. Bogusławski, A. Kowalski, G. Socha, Jacek Piątkowski, K. Zadrożny. W XII 1986 odbyły się wybory do RPP II kadencji, zakładową „S” reprezentowali w niej m.in. Zbigniew Kostecki (przew.), P. Bogusławski, M. Falenta, Zygmunt Klatka, H. Klimczyk, A. Kowalski, Waldemar Łuczkiwicz. W II 1989 do RPP III kadencji wybrano, m.in. Z. Kosteckiego (przew.), P. Rakowskiego, M. Falentę i H. Klimczyka. 1985–1989 RPP opiniowała decyzje dyrekcji zakładu oraz wydawała zalecenia do wykonania, m.in. domagano się podwyżek płac, wystąpienia Polararu z fasadowego i nierentownego Zrzeszenia Producentów Sprzętu Chłodniczego i Pralniczego Espol, przywrócenia do pracy zwolnionych bezpodstawnie pracowników (np. w III 1986 Andrzeja Szentaka, XII 1986 G. Sochy, we IX 1987 K. Zadrożnego i A. Kowalskiego). 1987–1990 członkowie RPP Polararu byli współzałożycielami i członkami władz Wrocławskiego Klubu Samorządu Pracowniczego przy PTE Oddział Wrocław oraz Stowarzyszenia Działaczy Samorządu Pracowniczego.

Od 1986 część działaczy podziemia w Polarze oraz przedstawiciele „S” w RPP podjęli współpracę ze środowiskami skupionymi wokół Władysława Frasyniuka i Józefa Piniora, 1987–1990 angażując się w inicjatywy inspirowane bądź organizowane przez RKW Dolny Śląsk, jednocześnie część działaczy do 1990 nadal współpracowała z RKS, a M. Falenta był członkiem RKS, w którym reprezentował przedsiębiorstwo oraz odpowiadał za kontakty z zakładami na Psim Polu. 25 VIII 1987 powołano [Komitet Założycielski](#) „S” Pracowników Polararu w składzie: Eugeniusz Artczak, M. Falenta, A. Kowalski, W. Łuczkiwicz, J. Piątkowski, I. Ściseł, Jan Włóka, Cz. Wnuczek, K. Zadrożny, S. Zahl i Leszek Zaliński, 27 VIII złożono do Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu wniosek o rejestrację, którą sąd odrzucił, 13 XI 1987 SN utrzymał wyrok w mocy. 31 VIII 1987 przed bramą zakładu działacze Polararu i PPS zorganizowali wiec, rozbity przez ZOMO, MO i SB, aresztowano m.in. Józefa Piniora, Jolantę Skibę, Ewę Kapałę i Czesława Borowczyka. 11 IX 1987 pod pretekstem udziału w wiecu, a faktycznie członkostwa w Komitecie Założycielskim, zwolniono z pracy A. Kowalskiego i K. Zadrożnego (we IX wolne miejsca w Komitecie

Założycielskim obsadziły nowe osoby).

W V 1988 po pacyfikacji HiL w przedsiębiorstwie przeprowadzono zbiórkę pieniędzy na pomoc osobom represjonowanym w Krakowie; 27 VIII 1988 ogłoszono pogotowie strajkowe i zorganizowano wiec z udziałem ok. 200–250 osób. 14 X 1988 – 21 VI 1989 działał jawnie Komitet Organizacyjny „S” w Polarze, afiliowany przy RKW Dolny Śląsk w składzie: Marian Gancarek, Leokadia Gawron, Andrzej Jastrzębski, Bogdan Kasprzykowski, Z. Klatka, Zbigniew Laskowski, Wojciech Lenowski, Andrzej Leśniak, Marek Misiurewicz, Kazimierz Mróz, Czesław Nowak, Lucyna Otręba, J. Piątkowski, Jerzy Pisarczyk, I. Ścisiel, Wiesław Krakowiak, Tadeusz Tarnowski, S. Zahl, Waldemar Zołoteńki; X 1988 – 1989 W. Zołoteńki był członkiem RKW, w którym reprezentował przedsiębiorstwo. I – II 1989 Komitet Organizacyjny został zreorganizowany, doszły też nowe osoby m.in. Zbigniew Trawiński, a 18 II powołano prezydium w składzie przew. P. Bogusławski, trzech wiceprzew. Z. Klatka, B. Kasprzykowski i W. Łuczkiwicz oraz sekretarz W. Zołoteński.

Od V 1989 funkcję p.o. dyr. nacz. pełnił Władysław Grablewski, nast. IX 1989 – 1990 w konkursie wybrano dyr. nacz. Helenę Kutę. W nowych warunkach politycznych przeprowadzono pierwsze wybory „S” w przedsiębiorstwie i jego oddziałach – 17 VI w Żaganiu (przew. Marian Kaliński), 21 VI w Miłkowie, a 22 VI WZZD, w którym wzięło udział 80 delegatów reprezentujących 21 Kół, zakłady zamiejscowe w Miłkowie i Żaganiu oraz Ośrodek Badawczo-Rozwojowy. Do prezydium KP wybrano m.in. przew. M. Calińską (obecnie Calińska-Mayer, pełniła tę funkcję do 2018), Mirosława Frąckowiaka, Z. Klatkę, Cz. Lewandowskiego, W. Łuczkiwicza, Jerzego Mieczkowskiego, Urszulę Mika, P. Rakowskiego, Zbigniewa Rybaka, Krzysztofa Orła, Z. Trawińskiego, Tadeusza Wodyńskiego i W. Zołoteńskiego oraz przew. Kół i przedstawicieli oddziałów zamiejscowych. W skład Komisji Rewizyjnej weszli Jadwiga Milewicz (przew.), Zbigniew Hrynda, A. Jastrzębski, Janusz Grudzień, Roman Grabowski i Alicja Bojdoł. 30 VII 1989 członkami „S” było 2890 pracowników. W VIII 1989 KP reaktywowała „Biuletyn Związkowy «Solidarność» Polar”/„Biuletyn Związkowy

«Solidarność»”. W I 1990 odbyło się kolejne WZZD, rozszerzono skład KP o nowe osoby (Bolesław Hołodowicz, Teresa Kamińska, Jarosława Pawlak), wybrano delegatów na II WZD Regionu Dolny Śląsk (P. Bogusławski, M. Calińska, Ryszard Chaszczewicz, Z. Klatka, W. Łuczkiwicz, Z. Trawiński, T. Wodyński i W. Zołoteńki) i na II KZD (M. Calińska), w III 1990 M. Calińska została członkiem RKR.

W 1995 przedsiębiorstwo sprywatyzowano pn. Polar SA, który 1997–2003 był notowany na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych. Od 2002 fabryka pn. Whirlpool Polska Sp. z o.o. Wrocław jest kontrolowana przez koncern Whirlpool Corporation. Od 2018 przew. Miedz Zakładowej Organizacji Związkowej „S” jest Krzysztof Domagała. W XII 2018 na 1650 pracowników fabryki do „S” należało 1150 osób i była to najliczniejsza struktura zakładowa w Regionie Dolny Śląsk.

W l. 70. i 80. XX w. zakład był m.in. rozpracowywany przez Wydz. III/Wydz. IIIA/Wydz. V KW MO/WUSW we Wrocławiu w ramach SO krypt. Ren; 1 VII 1982 – 19 IX 1989 Tymczasowa KZ była rozpracowywana przez Wydz. V w ramach SOR krypt. Drukarz.

Łukasz Sołtysik

[Region Dolny Śląsk, Wrocław](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)